

Üç zenan gahryman

Category: Edebiýaty öwreniș, Kitapcy
написано kitapcy | 23 января, 2025
Üç zenan gahryman ÜÇ ZENAN GAHRYMAN

Ajaýyp söýgi kyssasynyň, zenan gabanjaňlygynyň dolup-daşýan «Howanyň üç gyzy» romanynyň «Ne ýşky, ne ynanjy çendenaşa ulalmaly däl. Hiç bir zady butlaşdyrmaly däl» jümlesi, megerem, iň jüpüne düşen ýeri bolsa gerek.

Edebiýat dünýäsine ýene zenan gahrymanlaryň üçüsü gelip goşuldy: Elif Şafagyň täze romany «Howanyň üç gyzyndaky» Şirin, Mona we Peri.

Ýazyjynyň tanadyşyndan birinjisi günükär, ikinjisi ynanjaň, üçünjisi-de aljyraňy. Eser aljyraňy we ýaýdanmaç Periniň töwereginde ilerleyär. Onuň başdan geçirýän ikirjiňlenmelerine kämil roman sýužetiniň içinde gyzyklanmagy hemise birinji orunda tutýan beýan ediş stilinde tomaşa edýär. Akgynly we ýeñil okalýan türkçesi-de munuň üstesine.

Periniň çagalygy Stambulyň Anadoly tarapynda, orta synply ýasaýjylaryň ýasaýan raýonynda, «Dilsiz şahyr» köçesiniň ugrundaky öýünde her gün agşam birküç bulgur jyňkydyp keýpini sazlaýan atatürkçi atanyň we namazyna jür dindar enäniň arasynda birtüýslüräk geçýär. Ol biri-birini jyny almaýan ene-atanyň üç çagasynyň biri. Ol ejesiniň dindar garaýsy bilen kakasynyň dünýewi Taňrysyny birleşdirmegiň ýoluny gözläp, ikisiniň arasyň sazlamaga jan edýär. Hut şol sebäpli-de ol ne Alla sözünü, ne-de Taňry sözünü agzaman oñýar. Reb diýmeli makul bilýär.

Liseýi tapawutlanan bahalar bilen tamamlandan soň Oksford uniwersitetine okamaga gitmegi müwessa bilýär. Gitmezden öñinçä gündeligine ýazan setirleri belli bir derejede onuňam, romanynam kyssasyny gysgaça mazmunyny beýan edýär:

«Men ne-hä ejem ýaly dindar, ne-de kakam ýaly älemin bas duýgymyň syzyp bilýän zatlaryndan ybaratdyr öýdemok. Beýle bolýan bolsa, men nirede? Ne absolýut dindarlyga, ne-de absolýut rasionalizme dahilly bolmak isleyänler üçin başgaça

çemeleşme, täze bar boluș şekili ýokmuka eýse? Meselem, üçünji ýol? Kim bilýär?»

Oksfordda okaýan ýyllary pikir bulaşyklyklary dowam edýär. Del medeniýetiň içine girensoň-a, onda sorag alamatlary hasam artýar. Şahsyýet we degişlilik meseleleri boýunça kelle döwmäge başlaýar. Şol ikiarada ýakyn tanyşlary aslu müsürli amerikaly Mona ee Eýranda doglup, Angliýada ulalan Şirin oña täze penjireler açýar. Emma oña iň uly täsiri gürrünsiz, Taňry temasyndan seminarlar geçirýän mugallymy, «Time» žurnalynyň «iň tanymal 100 şahsy» sanawyna giren professor Azur edýär. Peri Azuryň dünýägaraýsynda biraz özünüdürseýär: «Ynsanyň ynsan bolmagy üçin, hem ynanja, hem şübhä mätäçligi bar. Ikirjiňlenmeli gezmek nygmatdyr.»

Kitaplar dünýäsi Periniň iň uly gaçybatalgasyna öwrülýär. Arakesmesiz diýen ýaly birini gutaryp, ýene birine başlaýar. Belli karara gelip bilmezligiň, kararsyzlygyň ikirjiňlenmeleri bilen günlerini Arafda geçirýär. Özünü dembe-dem professor Azura ýakyn duýup, ýşkyň «ikirjiňlenmeli» suwlaryny boýlap çykýar.

Birinji «Oksford 2000» we onuň yzyndaky «Stambul 2016» bölümleriniň yza çekilmeler bilen beýan edilen eserinde uzaga çeken aşsamlyk naharyna şaýatlyk edýäris. Kitabyň başyndan ahyryna dowam eden aşsamlyk naharynda nämeler gürleşilmeýär?!

Türkiye-Ýewropa bileleşigi gatnaşyklary, «meniň sesim bilen ýonekeý sürüjiniň sesi deňmi» pikiriniň çäginde ýoredilen demokratik çekişmeler, dantelli kagyz ýazgyçlaryň üstüne dökülen we her birine dünýä şäherleriniň atlary berilen şokoladlar, şol gije Stambulda bolup geçen partlama, agyr we ganly geografiki çäkde ölmegiň iň populýar on ýoly, nahara çagyrylan bir mediýumyň ýurtlaryň çakralaryny açmak babatda aýdýan pikirleri... 2000-nji ýylyň başlarynda Oksfordy tamamlap gelen Peri 2016-njy bolup geçen bu aşsamlykda myhmanlaryň arasynda ýalñyzlyga gark bolup, ömür ýolunu gaýtadan gözden geçirmeäge mejbür bolýar.

Ajaýyp söýgi kyssasynyň, zenan gabanjaňlygynyň dolup-daşýan «Howanyň üç gyzy» romanynyň «Ne ýşky, ne ynanjy çendenaşa

ulaltmaly däl. Hiç bir zady butlaşdyrmaly däl» jümlesi, megerem, iň jüpüne düşen ýeri bolsa gerek.

Ussat prozaçynyň, kämil romanyň ähli aýratynlyklaryny özünde jemleýän kitap üç zenanyň töwereginde suratlandyrylyp, zenanlaryň üçusem edebiýatyň iň täsirli gahrymanlarynyň arasynda öz mynasyp orunlaryny sözme-söz alýar. Kitabyň başyndan ahyryna Perä ýoldaşlyk etsegem, Monadyr Şirinem okyja azyndan Periçeräk ýoldaşlyk edýär. Isleseñiz, Howanyň bu üç gyzy bilen tanyşyň.

Filiz AÝGÜNDÜZ,
filiz.aygunduz@milliyet.com.tr

29.07.2016 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Edebiýaty öwreniș